

SIDE 3: MENINGER

Kronikk og debatt
side 19 til 21

Velmenende mennesker tar ikke feil hos Thorbjørn Egner.

Egner og likevekten

Erik S. Reinert

KRON OG MYNT

MIT-økonomen Everett Einar Hagen (1906–1992) utga i 1962 en bok med tittelen «On the Theory of Social Change. How Economic Growth Begins» der han påpekte hvor viktige kulturelle verdier er for økonomisk utvikling. Når «institusjoner» nå endelig er i ferd med å gå av moten som forklaring på det meste, står vi i fare for å erstatte dette med en like enkel modell der «kultur» står i sentrum.

Hagen forklarer innovasjon og utvikling, og deres fravær, ved blant annet å se på folkeeventyrene. Har folkeeventyrene uortodokse unge menn som Askeladden som utdanker sine A4-brødre i markedet for prinsesser og halve kongeriker, skaper det holdninger som er bra for entreprenørskap, innovasjon og vekst. I noen slaviske folkeeventyr finnes det også foretaksomme unge menn, men historien har ofte en mindre gledelig slutt: «da forstod lille Pjotr at de eldre alltid hadde rett». Eventyr som dette kan skape kulturer der status quo blir foretrukket.

Etter 2. verdenskrig tok en ny barnelitteratur over mye av folkeeventyrenes rolle. Ser vi på de mest innflytelsesrike barnebokforfatterne i Norge, Sverige og Finland – Thorbjørn Egner (født 1912), Astrid Lindgren (1907) og Tove Jansson (1914) – i Everett Hagens perspektiv, finner man at de formidler forbausende ulike holdninger. Heldigvis var det ingen som gjorde det, men man kunne teoretisk tenke seg at en nasjon som utelukkende ble flasket opp på Egner ville bli ganske forskjellig fra en som bare leste Astrid Lindgren og Tove Jansson.

Hos Astrid Lindgren er det en tendens til at hovedpersonene, ofte barn, får rett, og «autoritetene» tar feil. I bøkene om Pippi Langstrømpe er både politiet og barnevernet «skurker». I «Rasmus på Loffen» er konstabel Bergkvist til de grader en pappskalle som lenge hindrer rettferdighet. Tove Jansson skaper en egen art – hemulene – som befolker byråkratiet som parkvakter og lignende. Når andre er kreative, er de «uhemule»: «Det var uhemult gjort» er en anerkjennelse. Ny-skapere er per definisjon uhemule. Karlsson på taket utfordret status quo så grundig at bøkene om ham ble forbudt i noen skoler og biblioteker i USA, fordi de lærte barn ikke å høre på autoriteter og ikke å stole på barnevakter.

I Astrid Lindgrens bøker synes de voksne ofte å være uforbederlige, de er i hvert fall ingen rollemodeller, og myndighetenes gode hensikter blir i virkeligheten ofte til noe slemt. Hovedpersone-

ROLLEMODELLER: En nasjon flasket kun opp på Thorbjørn Egners «Folk og røvere i Kardemomme by» kunne ha blitt ganske spesiell. Her reformeres røveren Jonatan av tante Sofie, spilt av Jan Gunnar Røise og Giske Armand på Nationaltheatret i 2006.

FOTO: BJØRN SIGURDSON, SCANPIX

«Hos Egner får Tante Sofie og Morten Skogmus det som de vil»

ne er originale og innovative, selv om de står utenfor samfunnet som landstrykere eller, som Karlsson, med tvilsom moral. Dette står i skarp kontrast til Thorbjørn Egners verden, der vellykket reformering av dem som truer den idylliske likevekten ofte er en viktig del av plottet.

I Kardemomme by er det røverne som relativt enkelt reformeres, og samfunnet gjenfinner sin likevekt. I Hakkebakkeskogen er det den stakkars reven som mot sin egen natur blir reformert til å bli vegetarianer slik at idyllen kan skapes. I motsetning til hos Lindgren, skapes Egners utopi gjennom mekanismer der det er 100 prosent overensstemmelse mellom hensikt og oppnådd resultat.

Hos Egner får Tante Sofie og Morten Skogmus det som de vil. Begge opphøyer de seg selv som rollemodeller for de andre: «Hvis bare alle var som jeg, så ville alt gå bra». I motsetning til for eksempel Bibelen, som setter opp en nesten uoppnåelig rollemodell for menneskene å strekke seg etter, kan man lure på om Egners store toleranse for selvfornøydhets kanskje ikke var en nasjonalpedagogisk genistrek.

Med stor innsikt påpekte Hans Skjervheim at ekstrem liberalismen lett ville måtte bli illiberal. Bush-regimet i

Irak og Afghanistan eksemplifiserer Skjervheims innsikt. I 1770 kom den italienske økonomen Ferdinando Galiani med en parallell innsikt når det gjelder snillhet: «Tro meg, Frykt ikke skurker eller onde mennesker, frykt det ærlige mennesket som tar feil».

I motsetning til hos Astrid Lindgren, tar ikke velmenende mennesker feil hos Thorbjørn Egner. Nå skal ikke parallellen til barnelitteraturen trekkes for langt, men fra dag én i Bondevikregionens Afghanistan-engasjement så jeg for meg Politimester Bastian og loven hans på torvet i Kabul. I Galianis perspektiv er det mulig vi tar feil i Afghanistan – at det til tross for gode hensikter i siste instans ikke er snilt å bruke militær makt for å prøve å reformere et førindustrielt stammesamfunn til demokrati. I Europa gikk en radikal endring av den økonomiske strukturen, urbanisering og industrialisering, foran demokratiseringsprosessen, og i praksis blir det selvfølgelig liten forskjell på de velmenende kulene og de nyliberalistiske.

Skjervheim og Galiani viser at både liberalismen og snillismen lett skaper motsatte resultater av det som var hensikten.

Erik S. Reinert,

siviløkonom/sosialøkonom og seniorrådgiver i Norsk Institutt for Strategiske Studier (NORISS).

ESR@nifo.no

Økonomene Peder Martin Lysestøl, Erik S. Reinert, Marianne Marthinsen og Heikki Holmås skriver onsdager i Klassekampen. Radikalt økonominettverk finner du på www.økonominettverket.no.

PÅ TEPPE

Bakkanalt

Forholdene i LO er verre enn tidligere antatt. LO-aktuet kan fortelle om opprivende scener under lønnsforhandlingene:

Skal vi prise Bacchus?

«Ifølge det som blir fortalt i Fellesforbundet forsøkte Valla seg i denne situasjonen på en bakkanal direkte til arbeidsgiverne»

Caplex befinner en bakkanal slik:

Fest til ære for vinguden Bacchus (Dionysos), utartet til ville drikkelag, forbudt av senatet 186 f.Kr.

Ikke rart det blir bråk.

Gode navn

Fra en leser i Tromsø har vi fått tilsendt fine skiføre-beskrivelser:

På de fleste dagene om vinteren kan en finne bratt terreng der skred kan utløses. Samtidig kan en på de fleste dagene på vinteren finne bratt terreng hvor en kan kjøre på ski uten å utløse skred. Sier Kjell Brattlien.

Fin på det?

Utenriksminister **Jonas Gahr Støres** kritikk av Nei

Glad i vin?

til EU faller **Heming Olausen** tungt for brystet: – **Støre foretrekker nok fransk vin framfor akevitt. Men det gir ham ingen grunn til å komme med så usaklig kritikk,** sier Olausen til Dagsavisen.

Å joda.

Siktet

TV 2 Sport frister med følgende video-snutt:

Se Nansskog finsikte gullfoten

Det må svi noe innmari.